

גלילי רגילה ל ע י ד י כ פ ר ה ה ט ה ר ע
פרוכים בידי נחמה ליבוביץ
שנת החשב-שנה

כח בחוקותי (חטי"ר)

כ"ה כ"א - כ"ז

א. שאלות ודיוקים ברש"י:

- חסבר, מה ראה רש"י להפך את הנסוח החיובי של הפסוק "כי לי כל הארץ" לנסוח שלילי: "שאינה שלך"?
- (א) מה הקטני או הסקיים מבטסוקינו?
- (ב) מה החבדל בין שני פרושי.
- בהבנת המלה גאל?
- (ג) מה החבדל בין שני הפרושים ביחס למקומו של מסוקנו בחור הפרק?
- (א) מה קשה לו?
- (ב) דברי רש"י אלה לקוחים מספרא פ"א: יכול יצא מכל נכסיו בבה אחת?
- ת"ל: "מאחוזתו" ולא כל אחוזתו.
- אמר ראב"ע: אם לבבוא אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו, על אחת כמה וכמה שיהיה אדם חייב להיות חס על נכסיו!

- א א 1) כ"ג ד"ה כי לי הארץ: אל חרע גינך בה, שאינה שלך.
- א א 2) כ"ד ד"ה ובכל ארץ אחוזתכם: לרבות בתים ועבד עברי. ודבר זה מפורש בקידושין (דף כ"א) ולמי מסוטו סמוך לפושט שלאחריו, שהמכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין חלוקה יכול לעכב.
- 3) כ"ה ד"ה כי ימוך אחיך: מלמד שאין אדם רשאי למכור סדחו אלא מחמת דוחק עוני.
- " מאחוזתו ולא כולה, למד דרך ארץ שישייר סדה לעצמו.

- הבה ראייה מלשון החורה במרשת בחוקותי (תרק כ"ז), שאין אדם רשאי להחרים כל נכסיו לבבוא.
- (א) מה קשה לו בסמקנו?
- א(ב) נחלקו בזה החכמים (קדושין כ"א) ד"א אומר: חובה (על הקרוב לגאול) ד' יחוסע אומר: ושות.
- כמי שניהם פרס רס"י?
- השנה דברי רש"י במדרג ה' ד"ה ואם אין לאיש גואלו: וכי יש לו חרף ישראל שאין לו גואלים או בן או אח או שאל בשד הקרוב ממסתחא אביו למעלה עד יקבל אלא זה חגב סמח ואין לו יורשים.
- מה ראה רש"י לפרט את שני הסקיות בשני פרושים שונים? ענה שהי שובבות אחת על סמך לשון חבדל ואחת על סמך הקניין.
- (א) מי הוא הנושא של "וחשב" - המוכך הקונה או הגואל הקרוב?
- (ב) מה ראה רש"י לחאריך כל כך בפרושו למלה "וחשב" את העודף? מה הקטני שבמלים אלה?

- א א 4) כ"ה ד"ה וגאל את ממכר אחיו ואין זה חלוקה יכול לעכב.
- א א 5) כ"ו ד"ה ואיש כי לא יחזק לו גואלו: וכי יש לו אדם שיגדל שאין לו גואלים? אלא גואל חובל לגאול ממכרו?
- 6) כ"ז ד"ה וחשב את שני ממכרו: כמה שנים היו על חיובו? כך וכן, ובכמה מנאיה לרף בן זכך, עתיד הייה לחולירה ביובל, נמצאת קונה ממכר החבואה סמך השבון של כל שנה, מכלה אותה שלש שנים או ארבע - חוטא דמיהן מן החשבון וטול המותר. וזוהו וחיוב את העודף בדמי המקח על האכילה שאכלה ויתנה ללוקח.

חבא"ם פרשו: לא חלוקה הראשון שכבר לשני שנים הוא נקרא מוכר, אלא המוכר שבא לגאלה, שהיה בעל הסדה טעליו מדובר בטסוק, שחלוקה ממנו הוא חלוקה הראשון, ובא לומר לו, שבעל הסדה שבא לגאלה מחשב עם חלוקה הראשון, כמה שנים היו ממכרה לו עד חיובל ובכמה מנאיה לו וחיוב לו את העודף בדמי המקח על האכילה, אבל חיוב מחשב עם חלוקה השני שנקאה מיה חלוקה הראשון. בדתניא בחורה כהנים:

"וחשיב את העודף לאיש אשר מכר לו" וכן היה אומר: אם מכרה לראשון בסנה ומכר לראשון לשני במאתים שאינו מחשב אלא עם הראשון? ה"ל לאיש אשר מכר לו.

א א 7) כ"ח ד"ה לאיש אשר מכר לו: המוכר הזה שבא לגאלה.

באר יצחק מפרשו: הפועל (=נושא) בפעל "והשיב" הוא המוכר ואין פעל "אשר מכר" דבק עם "לאיש". כי "לאיש" הוא הקונה, והפועל (=נושא) בפעל "אשר מכר" הוא הפועל (=נושא) המכוון בפעל "והשיב", שהמוכר הוא המשיב, והכנוי "לו" חוזר על חיבת "לאיש" שהוא הקונה... וזהו כונת רש"י כאן שכתב על דבור "לאיש" אשר מכר לו" המוכר הזה שבא לבואלה, ור"ל דמילת "לו" חוזר על חיבת "לאיש". ואף שזה מוכרח מצד ענין הפרשה, מ"מ לפי שאינו מוכרח מצד המאמר בעצמו, מדרך רש"י להוסיף באור ולמלאות החסר שבכתב המאמר, אף שמוכן החסרון מעצמו.

- (א) מה קשה לרש"י. לדעת כל אחד מהם?
- (ב) מה ההבדל בין פרושיהם?
- (ג) במה פרושו של רש"י "מוכרה מצד ענין הפרשה, אף שאינו מוכרה מצד המאמר"?

ג. כ"ג. והארץ לא המכר לצמיתות

כי לי כל הארץ

כי גרים וחושבים אתם עמדי.

מסוק זה משמש בו בעל חובת הלבבות לצרכי לקחו בשער השבון הנפש סוף פרק ה' "המשלים השלושים" (=האחרון משלושים אופני השבון האדם עם נפשו שהיב בהם האדם לאלוהיו).

המשלים השלושים: השבון האדם עם נפשו בחנאי הגרות בעוה"ז. ויחשוב מעלתו בו במעלות אדם נכרי הגיע אל ארץ נכריה, ולא הכיר אחד מאנשי המדינה שהגיע אליה, ולא היה מהם יודע בו. אלא שאדוני המדינה חמל עליו לגרוחו, וחורחו מה שיחקן ענינו בה, ונחן לו מזונו יום יום, וצנחו שלא ימרה את פיהו ולא לעבור על מצותו, ויחלו והמחירו בגמול ובעונם כפי הראוי לזמן ולמקום, והזחירו על הנסיעה ולא הודיעו העת. מן התנאים שהוא חייב בהם, הכניעה והשפלות ולעזוב הגאווה ולהתרחק מן הגאון והגובה, כמו שאמר בענין הזה (בראשית י"ט) "האחד בא לגור וישפוט שפוט". ומתם שיהיה מוזמן לנסיעה ולהעקפה, ולא ירביע ולא הנוח נפשו, כמו שכתוב (ויקרא כ"ה) "והארץ לא המכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים וחושבים אתם עמדי". ומתם שיחקור על דתי המדינה וחקיה, ועל מה שהיבין בו למלך, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קי"ט) "גר אנכי בארץ אל הסתר ממני מצורתי". ומתם שיאהב את הגר כמוהו ויעזרהו. כמו שכתוב (דברים י') "ואהבת את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים", ואמר (ויקרא י"ט) "כאזרח מכם יהיה לכם", ומתם שימחר ויחיש להדבק בעבודה אדוני המדינה, מפני שאין לו חומל שיפגע בו בעדו אם יקצר בעבודתו. כי ענינו הפך השוהת השונמית על ששאל אותה הנביא (מלכים ב' ד') "היש לזכר לך אל המלך או אל שר הצבא?" שאמר: "בחור עמי אנכי יושבת", כלומר: שעמי ומשפחתי ידברו אליו בעבורי בעה הצורך; ואינו כן ענין הגר, אך כמו שאמר (תהלים קמ"ב) "הבט ימין וראה ואין לי מכיר, אבד מנוס ממני, אין דורש לנפשי". ומתם שיסתפק במה שמזדמן לו מן המזון ובמה שימצא לו מדירה ומלבוש, ולנהוג בכל ענינו כדי הסיפוק מבלי טורח. ומתם שיזדמן לנסיעה ולחשוב בצידה לדרך. ומתם שירבה בעיניו חמקט מן הטובה, ויארך לשונו בהוראה מי שהטיב לו בה. ומתם שיסבול טרעה אם חבא אליו והנזק אם יגיע אליו, מסבר רוחו ושמלות נפשו. וחולשתו מדחות מעליו. ע"כ קבל על עצמך. אחי. תנאי הגרות בעולם הזה, מפני שאחת בו גר באמת.

- 1) האם הוציא בעל חובת הלבבות את פסוקו ממטעו או שרש אותו כפי פשוטו?
- 2) מה מקום פסוקו בפרק בין דיני יובל לדיני גאולה?

ג. שאלות סגנון:

1) כ"ג. והארץ לא המכר לצמיתות

כי לי כל הארץ

כי גרים וחושבים אתם עמדי

שני משפטים שפלים כאן המחילים שניהם ב"כי"

(א) האם שני ה"כי" משמטים באותו הוראה?

(ב) האם שני המשפטים הלויים במשפט הראשי באופן מקביל או שהשלישי הלוי בסניף?

2) כ"ה וגאל את ממכר אחיו.

למה לא נאמר כאן וגאל את אחוזת אחיו כפי טקרא ה"ממכר" בהחילת הפסוק וכפי שנאמר לחלן "ושב לאחוזתו"?